

Βιβλιοπαρουσιάσεις

Έφηβοι παραβάτες και κοινωνία

Νέστορας Κουράκης

Εκδ. Σάκκουλα, 1999, σελ. 183

Βιβλιοκρισία: Αντώνης Μαγγανάς, Καθηγητής Τομέα
Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Η νεανική παραβατικότητα αποτελεί, εδώ και πολλά χρόνια, αντικείμενο ενασχόλησης για τους ειδικούς επιστήμονες¹. Το θέμα συνεδέετο, κατά καιρούς, με την «κρίση των αξιών» και των διαφόρων κοινωνικοποιητικών θεσμών, όπως της οικογένειας και του σχολείου. Δεν είχε, όμως, επιχειρηθεί μία σε βάθος ανάλυση της αιτιακής σχέσης ανάμεσα στην κρίση που διέρχονται, εδώ και αρκετά χρόνια, οι κοινωνικοποιητικοί θεσμοί και στην εξέλιξη της νεανικής παραβατικότητας. Είναι αυτό που επιχειρεί ο συνάδελφος Νέστωρ Κουράκης στο πρώτο, ιδιαίτερα καλαίσθητο, βιβλίο της σειράς Μελέτες Ευρωπαϊκής Νομικής Επιστήμης, της οποίας τη διεύθυνση έχουν οι Καθηγητές Π. Δαγτόγλου, Ν. Κουράκης και Μ. Σταθόπουλος και όπου τα κείμενα παρουσιάζονται σε δύο γλώσσες (εδώ ελληνικά και αγγλικά).

Ήδη από την αρχή, στην εισαγωγή, ο Νέστωρ Κουράκης δηλώνει ότι η μελέτη αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο μιας συνθετικής εγκληματολογίας², η οποία προσπαθεί να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ της «παραδοσιακής» εγκληματολογίας του περασμένου στην πράξη αφενός και της κριτικής εγκληματολογίας αφετέρου.

Την αντιπαράθεση μεταξύ των κλάδων της εγκληματολογίας θεωρεί ο συγγραφέας άγονη και ανεδαφική και για το λόγο ότι η αναγνώριση ή η απόρριψη των αξιών που υποτίθεται ότι αποτελούν τη βάση για το consensus ή dissensus των ποινικών κανόνων, αντίστοιχα, στα δύο είδη εγκληματολογίας, εντοπίστηκε στο σύνολο των αξιών αυτών in abstracto, χωρίς να ερευνηθεί ειδικότερα το είδος των αξιών, η πρακτική τους λειτουργία και η απήχηση στη ζωή των κοινωνιών. Το ίδιο συνέβη, εξάλλου, και με τους επιμέρους κοινωνικοποιητικούς θεσμούς, που αποτελούν έκφραση αυτών των αξιών: Η εξέταση της σημασίας τους για την εγκληματικότητα υπήρξε, συνήθως, αποσπασματική, χωρίς γενικότερη σύνδεση με το αξιακό τους περιεχόμενο και με τον τρόπο λειτουργίας αυτών των θεσμών στην πράξη.

Η νεανική παραβατικότητα είναι, κατά τον συγγραφέα, στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου του, το αποτέλεσμα μιας σειράς από αντικρουόμενες ψυχικές ωθήσεις, άλλες από τις οποίες εξωθούν στην παραβατικότητα και άλλες επενεργούν ανασταλτικά.

Οι ψυχικές ωθήσεις αυτές επηρεάζονται από τρεις μεγάλες ομάδες παραγόντων: α) τα ατομικά γνωρίσματα του δράστη, β) τις κοινωνικοψυχολογικές περιστάσεις υπό τις οποίες διαβιώνει και γ) τις γενικότερες αξιακές και θεσμικές συνθήκες της συγκεκριμένης κοινωνίας.

Όσον αφορά τα ατομικά γνωρίσματα του δράστη, πρωτεύοντα ρόλο παίζει η ψυχολογική υποστήριξη που θα δοθεί στον

έφηβο από την οικογένειά του και τους συνομηλικούς του. Πάντως, η αντίθεση ή και παραβατική συμπεριφορά του εφήβου, που υποδηλώνει, άλλωστε, περισσότερο ένα παιχνίδι χάραξης των δικών του ορίων ελευθερίας και λιγότερο μία συνειδητή και συνολική απόρριψη κοινωνικών κανόνων, δεν θα διαρκέσει, υπό ομαλές περιστάσεις, παραπάνω από τη διάρκεια του υπό συζήτηση σταδίου της εφηβείας (περίπου μέχρι τα 16 χρόνια).

Στο θέμα των κοινωνικοψυχολογικών περιστάσεων, σημαντικό ρόλο στη δυσμενή εξέλιξη του εφήβου παίζει η προσκόλλησή του σε ομάδα συνομηλικών με παραβατικά πρότυπα. Οι πράξεις των εφήβων αυτών διέπονται, κυρίως, από τάσεις ηδονισμού, κακεντρέχειας και «ευθιξίας» απέναντι σε υποτιθέμενες ή πραγματικές προσβολές. Πάντως, οι ενέργειες αυτές έχουν κατά κανόνα, όπως ειπώθηκε αμέσως πριν, πρόσκαιρο χαρακτήρα και δεν θέτουν υπό ενσυνείδητη αμφισβήτηση το βασικό πλαίσιο αξιών που ισχύει στη συγκεκριμένη κοινωνία. Εξάλλου, όπως έδειξαν διάφορες έρευνες, οι νεαροί που είχαν διαπράξει μικροκλοπές και αντιμετωπίστηκαν, στη συνέχεια, με εξωϊδρυματικές ή/και «κατά παρέκκλιση» διαδικασίες, σπάνια απασχόλησαν τη δικαιοσύνη στα επόμενα δέκα χρόνια.

Όσον αφορά στον τρίτο παράγοντα, τις γενικότερες, δηλαδή, αξίες και θεσμικές συνθήκες της κοινωνίας όπου ζει ο έφηβος, αυτός αποτελεί το επίκεντρο της μονογραφίας αυτής. Άλλωστε, εδώ και αρκετά χρόνια, ο Καθηγητής Ν. Κουράκης «παλεύει» στην κυριολεξία για να δείξει ότι η άκριτη απόρριψη ορισμένων παραδοσιακών θεσμών, όπως για παράδειγμα της οικογένειας, έχει επιφέρει σημαντικές και δυσάρεστες συνέπειες στην εξέλιξη της νεανικής παραβατικότητας.

Η διάθεση για τήρηση κάποιων βασικών ηθικών αξιών από αίσθηση χρέους (μεταξύ άλλων), που χαρακτήριζε τις προηγούμενες δεκαετίες, φαίνεται ότι δίνει τη θέση της σε ένα πνεύμα ηθικής χαλάρωσης και κόπωσης, ευδαιμονισμού και εγωκεντρικής καλοπέρασης, με προεξάρχον δόγμα ότι μπορεί κανείς να πιστεύει και να κάνει ο,τιδήποτε, αρκεί να μην ενοχλεί τους άλλους.

Πρόσφατες έρευνες, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, κατέδειξαν ότι οι Ευρωπαίοι έχουν χάσει, σε μεγάλο βαθμό, κάθε άλλο ενδιαφέρον για επιδιώξεις ευρύτερου βεληνεκούς έξω από τη «δουλειά» και το «σπίτι», οι οποίες όμως (άλλες επιδιώξεις) αποτελούν τη ψυχή του πολιτισμού. Η θέση αυτή επιβεβαιώνεται και από την έρευνα που διεξαγάγαμε στο Πάντειο Πανεπιστήμιο (1996-1997), σχετικά με τις κοινωνικές αξίες των

1. Βλ. ενδεικτικά: Α. Πισελά, Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων, Θεσ/νίκη, εκδ. Σάκκουλας 1997, Κ. Σπινέλλη και Α. Τρωϊάνου - Λουλά, Ποινικό Δίκαιο Ανηλίκων, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα, 1992, Α. Τρωϊάνου - Λουλά, Μ. Ταβουλάρη, Σ. Δερμάτη, Μετέφηβοι - Ποινική αντιμετώπιση, σωφρονιστική μεταχείριση, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα, 1997, Ι. Φαρσεδάκης, Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων, Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 1986, Α. Χαΐδου, Το θεωρητικό και θεσμικό πλαίσιο του κοινωνικού ελέγχου των ανηλίκων, Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 1989.
2. Βλ. επίσης, Ν. Κουράκη, Εγκληματολογικοί Ορίζοντες Α', Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα, 1991, σελ. 161-169.

παραβατικών και των μη παραβατικών, όπου ο πολιτισμός, ως αξία, κατετάγη αρκετά χαμηλά. Μεταξύ 15 αξιών που είχαν να επιλέξουν, οι φοιτητές τον κατέταξαν στην 9η θέση, οι φοιτήτριες απόφοιτοι και απόφοιτες Πανεπιστημίου στη 12η θέση και οι παραβατικοί(ές) στη 15η θέση³.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στις βασικές αξίες και τον τρόπο ζωής των σημερινών νέων στην Ελλάδα. Οι απόψεις του συγγραφέα στηρίζονται σε πορίσματα ελληνικών ερευνών (πράγμα ιδιαίτερα ευχάριστο) που διεξήχθησαν είτε από πανεπιστημιακούς είτε από έγκριτους δημοσιογράφους. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στο γεγονός ότι οι νέοι υπέδειξαν ως πρώτη ανάγκη τη «ψυχική ηρεμία», γεγονός που δεν θα έπρεπε να αφήσει κανέναν απροβληματιστό.

Κατά τον συγγραφέα, τα στοιχεία αυτών των ερευνών επιβεβαιώνουν την παρατήρηση ότι οι σημερινοί νέοι, έστω και αν αισθάνονται τα τρωτά σημεία της κοινωνικής κατάστασης, δεν είναι διατεθειμένοι να αναλάβουν αυτοί και μάλιστα με προσωπικές θυσίες το βαρύ φορτίο μιας αλλαγής της κοινωνίας προς το καλύτερο. Ενθαρρυντικό, πάντως, είναι ότι σύμφωνα με έρευνα του Καθηγητή *Ε. Γκόττοβου* σε μαθητές, οι τελευταίοι τοποθέτησαν σε ιδιαίτερα υψηλή κλίμακα την εργασία και την αποδοτικότητα ως μέσα για κοινωνική άνοδο και επιτυχία.

Πρέπει, ακόμη, να τονισθεί η απαισιοδοξία τους για το μέλλον και η παροδική τάση «απόσυρσης» που τους χαρακτηρίζει. Η επιδίωξη των προσωπικών τους στόχων γίνεται σε ένα κλίμα άγχους και ανασφάλειας για το μέλλον⁴.

Το τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου είναι αφιερωμένο στην ειδικότερη (δυσ)λειτουργία των κοινωνικοποιητικών θεσμών στην Ελλάδα, θέμα που είχε απασχολήσει τον συγγραφέα και στο παρελθόν⁵.

Ως προς την οικογένεια αναφέρεται ότι αποτέλεσμα της υπογεννητικότητας και της συρρίκνωσής της υπήρξε η εμφάνιση συγκρούσεων ως προς τους νέους ρόλους των συζύγων/γονέων, το είδος των μεταξύ τους υποχρεώσεων και την ταυτότητα των επιδιωκόμενων από αυτούς σκοπών μέσα στην οικογένεια. Το άγχος της δουλειάς, η κούραση και ο εκνευρισμός οδηγούν τους γονείς σε ψυχική απόσταση από το παιδί τους, το οποίο μένει επί ώρες μόνο μπροστά στην τηλεόραση, ενώ συχνά οι γονείς ξεσπούν τα νεύρα τους επάνω του. Σε πανελλήνια έρευνα της Α΄ Παιδιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών σε 8.158 παιδιά ηλικίας επτά ετών, κατεδείχθη ότι ένα στα τρία παιδιά τρώει ξύλο τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα και ένα στα έξι κάθε μέρα.

Σημαντικός κίνδυνος για τα παιδιά είναι η ανάπτυξη του άγχους «να τα προφτάσω όλα». Τα παιδιά αυτά κινδυνεύουν να γίνουν μελλοντικά πολύ ευαίσθητα, με έλλειψη σιγουριάς για τον εαυτό τους.

Όσον αφορά το σχολικό περιβάλλον, ένα 40% των μαθητών που ρωτήθηκαν ανέφεραν ότι η βία χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο στο σχολείο. Ένας στους τέσσερις μαθητές δηλώνει ότι έχει υποστεί σωματική βία στο σχολείο ή στο δρόμο από το σπίτι στο σχολείο και αντίστροφα. Αξιοσημείωτο είναι ότι η δηλωθείσα στην Ελλάδα βίαιη συμπεριφορά μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι σαφώς υψηλότερη εκείνης των άλλων Ευρωπαίων και φαίνεται να «βρίσκεται σε έξαρση».

Παρόλο ότι ο *Νέστορ Κουράκης* πιστεύει ότι οι ελληνικές έρευνες (σε μαθητές) πρέπει να αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη⁶ ως προς τη συναγωγή γενικότερων συμπερασμάτων περί βίας στην Ελλάδα, παρατηρείται διεθνώς μία αύξηση της βίαιης νεανικής παραβατικότητας⁷. Σε αυτό έχει συντελέσει και η ευκολία πρόσβασης ή απόκτησης ορισμένων υλικών μέσων που μπορούν να τραυματίσουν ή να προκαλέσουν υλικές φθορές, σε συνδυασμό με την επιθυμία «μίμησης» των βορειοαμερικανικών προσώπων που εμφανίζονται στην τηλεόραση.

Όσον αφορά τον παράγοντα εργασία, ο υψηλός δείκτης ανεργίας στους νέους, τους οδηγεί σε μία απογοήτευση, που εύκολα μπορεί να μετεξελιχθεί σε «πολιτική ανυπακοή» ή κοινωνική εναντίωση και ανεξέλεγκτη επιθετικότητα κατά των πάντων, με άγνωστα επακόλουθα για τις υφιστάμενες κοινωνικές ισορροπίες.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, ο συγγραφέας παρουσιάζει την εικόνα της νεανικής παραβατικότητας στη σύγχρονη Ελλάδα. Διαπιστώνει κατ' αρχάς ότι η ευδαιμονιστική νοοτροπία άκοπου πλουτισμού που χαρακτηρίζει τη νέα γενιά, συνυπάρχει με μία παράλληλη δυσλειτουργία όλων των βασικών κοινωνικοποιητικών θεσμών από την οικογένεια έως το σχολείο και την εργασία. Θέτει, όμως, το ερώτημα ως προς το πόσο πολύ αυτή η κατάσταση που έχει διαμορφωθεί μπορεί να επηρεάσει τη νεανική παραβατικότητα.

Ασφαλώς, όπως αναφέρει ο *Ν. Κουράκης*, οι επίσημοι αριθμοί για τη νεανική παραβατικότητα στην Ελλάδα πρέπει να ληφθούν υπόψη με επιφύλαξη για πολλούς και διάφορους λόγους. Καταλήγει, έτσι, στο συμπέρασμα ότι μέχρι στιγμής η βαρεία παραβατικότητα των εφήβων κινείται σε σταθερά χαμηλά επίπεδα. Αντίθετα, όσον αφορά τη συνολική εγκληματικότητα, αυξάνεται σταθερά η συμμετοχή σε αυτήν των ατόμων ηλικίας 13-29 ετών. Το 1980 αποτελούσαν ένα 35,5% του συνολικού αριθμού δραστών βεβαιωθέντων εγκλημάτων. Το 1990 το ποσοστό συμμετοχής έγινε 41,4% και το 1997 44,7%⁸.

Ο *Ν. Κουράκης* φρονεί ότι η παραβατικότητα των ανηλίκων στην Ελλάδα δεν εμφανίζει (ακόμη) - σε μεγάλη έκταση - κάποια συστηματικότητα, με τη μορφή δηλαδή οργανωμένων συμμοριών κατά το πρότυπο της Β. Αμερικής. Έστω, όμως, και αν τα πράγματα είναι ακόμη υπό έλεγχο, πάντως, όπως

το δικαίωμα να ικανοποιήσει τον ικανοποιηθέντα τελευταίο κοιμιστή (δεν επιτρέπεται αδικαιολόγητος πλουτισμός), ώστε να επιφέρει εξάλειψη του αξιοποίνου (άρ. 79 παρ. 3 του Ν. 5960/33, όπως ισχύει). Άρα υπάρχει αδιέξοδος, που αποδεικνύει το λάθος. Βέβαια με την παραπάνω άποψη δεν υπάρχει αδιέξοδος, αφού δεν ασκείται καμία δίωξη σε βάρος του εκδότη της ακάλυπτης επιταγής, ανεξάρτητα από το ότι αφήνεται "ακάλυπτος" ο πραγματικός παθών.

στ) Δεν νομίζω ότι χρειάζεται ειδική έρευνα για το ότι ο οπισθογράφος που πλήρωσε την επιταγή στον επόμενο (=νόμιμος κοιμιστής) είναι άμεσα παθών (ΠΚ 118 παρ. 1, ΑΚ 297, 298, 914, 932) από την αξιόποινη πράξη της έκδοσης ακάλυπτης επιταγής, αφού και η περιουσία του μειώθηκε κατά το ποσό που πλήρωσε και ηθική βλάβη ίσως υπέστη.

3. Με βάση την εδώ συνοπτική παρουσίαση του προκειμένου ζητήματος, έχω την γνώμη ότι πρέπει να εγκαταλειφθεί, ως λαθεμένη, η δεύτερη άποψη.

Σε διαφορετική περίπτωση θα πρόκειται για ανακάλυψη νέας περιορισμένης έννοιας κοιμιστή και σαν τέτοιος θα θεωρείται μόνο ο τελευταίος.

Με μια τέτοια εκδοχή, από την αρχική δραστική αντιμετώπιση του εκδότη ακάλυπτης επιταγής, θα επέλθει πλήρης εξασθένισή της. Έτσι, θα εκλείψει και ο λόγος της ύπαρξής της, ως μέσο εξυπηρέτησης των συναλλαγών.

Η αντιμετώπιση του ζητήματος με βάση την πρώτη άποψη βρίσκεται μέσα στα πλαίσια του νόμου και στα όρια του "παν μέτρον άριστον" και "μηδέν άγαν" και επιπλέον διαφυλάσσεται η αξία του δικαίου (βλ. Παμπούκη ό.π.).

Το ότι έτσι έχει το ζήτημα προκύπτει από το άρ. 22 του Ν. 2721/99 που παρέχει (και μεταγενέστερα για επιταγές πριν από το 1996, ΠΚ 2) το δικαίωμα της έγκλησης "σε εκείνον που δικαιούται" (όχι μόνο στον τελευταίο κοιμιστή), καθώς και από το άρ. 79 του Ν. 5960/33, όπως ισχύει, που παρέχει το δικαίωμα έγκλησης στον κοιμιστή απλώς και όχι στον "τελευταίο" κοιμιστή. Φυσικά ο νομοθέτης γνωρίζει ότι μπορούν να είναι διαδοχικά περισσότεροι κοιμιστές μιας επιταγής και δεν είναι μόνο εκείνος που την εμφανίζει στην πληρωτήρια Τράπεζα.

4. Επιστημόνεις:

Η δεύτερη άποψη φαίνεται να μην είναι και σύμφωνη με τα

άρ. 47 και 48 του ΚΠΔ για τους εξής λόγους: Ο Εισαγγελέας απορρίπτει την έγκληση μόνο σε δύο περιπτώσεις. Η μια είναι όταν η έγκληση δεν στηρίζεται στο νόμο ή είναι ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης. Και η δεύτερη όταν είναι προφανώς ψευδής. Και στις δύο περιπτώσεις πρέπει να υπάρχει *απόλυτη βεβαιότητα* του Εισαγγελέα, να είναι, δηλαδή, τροδήςως νομικά αβάσιμη, ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης ή ψευδής (πρβλ. Ζησιάδη: Ποιν.Δικ. τ. Α' παρ. 208 και 221). Σε διαφορετική περίπτωση πρέπει να ανοίγει η δίκη, για να μπορεί να φθάσει μέχρι τον Άρειο Πάγο, που είναι ο τελευταίος κριτής της νομιμότητας.

Όταν κάποιος υποβάλλει έγκληση για ακάλυπτη (βεβαιωμένα) επιταγή και επικαλείται, ως εμφανόμενος κοιμιστής, ότι είναι ο άμεσα παθών, δεν μπορεί να γίνει λόγος ότι, ως έχει η έγκληση, δεν είναι ορισμένη και νομικά βάσιμη ή ότι είναι προφανώς ψευδής. Δεν φαίνεται να υπάρχει αμφισβήτηση ότι η νομιμότητα ενός ισχυρισμού (και της έγκλησης) ερευνάται όπως προβάλλεται. Άλλως θα υπήρχε σύγχυση μεταξύ της *νομιμότητας* και *ουσιαστικής βασιμότητας* του ισχυρισμού (βλ. εκτενώς: Ψαρούδα-Μπενάκη: Η πολιτική αγωγή στην ποινική δίκη, σελ. 63 επ., Ζησιάδη: ό.π.).

Η εκδοχή ότι δεν είναι άμεσα παθών όποιος οπισθογράφος πλήρωσε την επιταγή και έγινε νόμιμος κάτοχος της (κοιμιστής), γιατί δεν προστατεύεται από τις ποινικές διατάξεις του άρ. 79 του Ν. 5960/33, φαίνεται να αντιστρατεύεται με την έννοια της πολιτικής αγωγής στην ποινική δίκη (βλ. Ψαρούδα-Μπενάκη, ό.π. σελ. 44 επ.). Δεν υπάρχει, όμως, αμφισβήτηση ότι η αγωγή που μπορεί να ασκηθεί στο ποινικό δικαστήριο και λέγεται πολιτική είναι η *ίδια με εκείνη* η οποία σε κάθε περίπτωση μπορεί να ασκηθεί στο πολιτικό δικαστήριο (ΚΠΔ 63 επ., βλ. Αλ. Μεταξά, εκτενή ανάπτυξη στο ΝοΒ 28/134 επ.).

5. Τέλος, θα πρέπει να σημειώσω ότι η απορριπτική της έγκλησης διάταξη του Εισαγγελέα και ύστερα από προσφυγή, δεν αποτελεί *δεδικασμένο*, γι' αυτό και επιτρέπεται η επανεξέτασή της (βλ. Ζησιάδη ό.π. παρ. 221).

Σημείωση: Αν έτσι έχει το ζήτημα για την έννοια του άρ. 79 παρ. 5 του Ν. 5960/33, όπως ισχύει, θα φανεί με τον καιρό.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΣ

Νέστορος Κουράκη, Έφηβοι παραβάτες και κοινωνία. Θεμελιώδεις αξίες, θεσμοί και νεανική παραβατικότητα στην Ελλάδα, Σειρά: Μελέτες Ευρωπαϊκής Νομικής Επιστήμης, τόμος 1, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1999.

Μία νέα φιλόδοξη επιστημονική σειρά υπό το όνομα «Μελέτες Ευρωπαϊκής Νομικής Επιστήμης» εγκαινιάστηκε με την πρόσφατη έκδοση μονογραφίας του Τακτικού Καθηγητού της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Νέστορος Κουράκη, η οποία φέρει τον τίτλο «Έφηβοι παραβάτες και κοινωνία».

Βέβαια, η πολύτιμη συμβολή του συγγραφέα στην προαγωγή των ποινικών επιστημών και ιδιαίτερα της εγκληματολογίας κατά τα τελευταία χρόνια είναι ήδη ευρύτατα ανεγνωρισμένη. Ωστόσο, με την πρόσφατη αυτή μελέτη του ο Νέστορ Κουράκης παραδίδει στη διεθνή επιστημονική κοινότητα, αλλά και στο ευρύτερο αναγνωστικό κοινό, ένα έργο υψηλής νοηματικής εμβέλειας, πλούσιο σε τεκμηριωμένες αναφορές, αναλυτικό σε παρουσίαση ερευνητικών δεδομένων, στοχαστικό, αλλά και συχνά ρηξικέλευθο στα πολύτιμα συμπεράσματά του, αναμφίβολα προϊόν μιας ώριμης και πολυετούς πλέον ενασχόλησης ενός πολύ σημαντικού συγγραφέα στον χώρο των ποινικών επιστημών.

Ήδη στην εισαγωγή του έργου τίθεται με σαφήνεια το επιστημονικό θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας, το οποίο ανατέμνεται από το θεμελιώδες ερώτημα της συμβατότητας ή μη

ανάμεσα στις αρχές της «παραδοσιακής εγκληματολογίας» αφενός και της καλούμενης «εγκληματολογίας της κοινωνικής αντίδρασης» καθώς και της μαρξιστικά προσανατολισμένης «κριτικής εγκληματολογίας» αφετέρου (σελ. 11 επ.). Τη γόνιμη σύζευξη των δύο τούτων διδασκαλιών προτείνει με εμπειριστωμένη επιχειρηματολογία ο συγγραφέας –παρά την μάλλον περί του αντιθέτου κρατούσα επί μακρόν πρακτική στη διεθνή επιστημονική θεωρία– και την ανάγει σε αξονικό στοιχείο αναφοράς της προκειμένης μελέτης του.¹

Υπό το πρίσμα αυτό ο Νέστορ Κουράκης επιχειρεί στην πρώτη ενότητα του βιβλίου του μία ανάλογη συνθετική προσέγγιση της νεανικής παραβατικότητας, την οποία και σε μεγάλο βαθμό αντιμετωπίζει ως τη συνισταμένη μιας σειράς αντικρουσμένων ψυχικών ωθήσεων, άλλες από τις οποίες εξωθούν σε παραβατικότητα και άλλες, αντιθέτως, επενεργούν ανασταλτικά, ως προϊόν ενός συμβατικού κοινωνικού πλαισίου και συχνά νοσηρχικά ελεγχόμενου προτύπου συμπεριφοράς (σελ. 17 επ.).

1. Πρόκειται για μία σημαντική επιστημονική άποψη, την οποία ο συγγραφέας έχει ήδη με ενάργεια υποστηρίξει σε μία προγενέστερη μελέτη του με τίτλο: Οι σύγχρονες προοπτικές της εγκληματολογίας. Αρμεν. ΛΗ' (1985), σελ. 924 επ. και κατ' αναδημοσίευση στο: του ιδίου, Εγκληματολογικοί Ορίζοντες, Α', 1991, σελ. 161 επ.

As σημειωθεί μάλιστα εδώ ιδιαίτερα η, κατά τη γνώμη μου, σημαντική ανάδειξη από τον συγγραφέα του κομβικού ακριβούς ρόλου των ψυχικών ωθήσεων στο ζήτημα της αυτοσυγκράτησης (containment) ή, αντίθετα, στη μετάβαση προς την εγκληματική πράξη, έναν άξονα μεθοδολογίας, τον οποίο έχει ήδη από τη δεκαετία του 1960 ακολουθήσει με συνέπεια ο αμερικανός Walter C. Reckless.²

Οι εν λόγω ψυχικές ωθήσεις, οι οποίες είτε εξωθούν σε παραβατική συμπεριφορά ή και αντίθετα αποτρέπουν από αυτήν, επηρεάζονται και διαμορφώνονται από τρεις μεγάλες ομάδες παραγόντων, οι οποίες και τελούν σε προφανή αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Πρόκειται κατά τον συγγραφέα για: α) τα ατομικά γνωρίσματα του δράστη, β) τις κοινωνικοψυχολογικές περιστάσεις της ζωής του και γ) τις γενικότερες αξιακές και θεσμικές συνθήκες της συγκεκριμένης κοινωνίας, εντός της οποίας διαβιό (σελ. 19 επ.).

Όσον αφορά στο θέμα των ατομικών γνωρισμάτων του δράστη – φύλο, ηλικία, παιδικά βιώματα και τυχόν εγγενείς ανωμαλίες (σελ. 21 επ.) – ο συγγραφέας, μέσα από μία πλούσια σε βιβλιογραφικές αναφορές και σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα ανάλυση, εξαιρεί τον πρωτεύοντα ρόλο τους, κυρίως κατά την κρίσιμη περίοδο της εφηβείας, γεγονός που ιδιαίτερα υπογραμμίζεται και στο πλαίσιο της εδώ προκρινόμενης εξελικτικής ψυχολογίας. Ομοίως εξαιρείται ο ρόλος της ψυχολογικής στήριξης των εφήβων από την οικογένεια και τους συνομηλίκους τους κατά το στάδιο αυτό του «προσυμβατικού συλλογισμού», οπότε και η ζωή του νέου χαρακτηρίζεται από μία φάση απεγκλωβισμού του από το προστατευτικό κέλυφος της παιδικής ηλικίας και τη βαθμιαία κοινωνικοπολιτισμική εξέλιξη του – προς το στάδιο δηλαδή του «συμβατικού» και ενδεχομένως του «μετασυμβατικού συλλογισμού» (σελ. 27).

Στη συνέχεια αναλύεται ο σημαντικός ρόλος των κοινωνικοψυχολογικών περιστάσεων του εφήβου – δηλαδή η σχέση του με την οικογένεια, το σχολείο, τη γειτονιά, τους συνομηλίκους του κ.λπ. Ειδικότερα εδώ, η διερεύνηση του ρόλου αυτών εντάσσεται κυρίως στο πλαίσιο των θεωριών του κοινωνικού ελέγχου (social control theories), ενώ ο ειδικότερος ρόλος της επιρροής των ομάδων συνομηλίκων με παραβατικά πρότυπα εξετάζεται στο πλαίσιο των γνωστών πλέον θεωριών της υποκειμενότητας, των πολιτισμικών συγκρούσεων, των διαφοροποιητικών κοινωνικών συναναστροφών και των διαφορετικών ευκαιριών (σελ. 31 επ.).

Τέλος, η ενότητα αυτή ολοκληρώνεται με την ανάδειξη της σημασίας των γενικότερων αξιακών και θεσμικών συνθηκών της κοινωνίας ως όρου προσέγγισης της νεανικής παραβατικότητας (σελ. 35 επ.). Πρόκειται εδώ για την ανάλυση του συνόλου των αξιακών παραμέτρων αναφοράς στη ζωή των νέων, αυτού που εύστοχα ο *Ιππόλυτος Τσινέ* αποκάλεσε «περιρρέουσα ατμόσφαιρα» (οικονομία, πολιτισμό, θρησκεία). Η προβληματική των παραγόντων αυτών ερευνάται κυρίως στο πλαίσιο των θεωριών περί εκσυγχρονισμού (modernisation theories: *Clinard/Abbott, Shelley* κ.λπ.) και περί ανομίας (*Durkheim, Merton* κ.λπ., σελ. 35). Ωστόσο, το ενδιαφέρον στο σημείο τούτο έγκειται και στο γεγονός, ότι η βασική θέση των θεωριών αυτών ο συγγραφέας δεν υιοθετεί άκριτα, αλλά, μέσα από τη γνωστή αναλυτική ικανότητά του, την αντιμετωπίζει με σκεπτικισμό, στο βάθος του οποίου επιτυχώς διακρίνει τη διαμόρφωση ενός νέου κοινωνικού τοπίου και την αποκρυστάλλωση νέων αξιακών και ηθικών δεδομένων, τα οποία και αντανακλούν διαφορετικά από τα παλαιότερα πρότυπα κοινωνικής κουλτούρας και συμπεριφοράς (σελ. 37 επ., 41 επ.).

Υπό το πρίσμα της θεωρητικής αναλύσεως που προηγήθηκε, ο συγγραφέας επιχειρεί στη δεύτερη ενότητα του έργου του μία

εκτενή παρουσίαση των βασικών αξιών και του τρόπου ζωής των σημερινών νέων στην Ελλάδα. Πρόκειται για μία ιδιαίτερα επιτυχή συστηματική ανάλυση πολυάριθμων επιστημονικών ερευνών και δημοσκοπήσεων, από τις οποίες και προκύπτει μία ανάγλυφη και πολύπτυχη εικόνα της σημερινής ζωής των Ελλήνων νέων και των διαμορφωμένων τάσεων στον τρόπο κοινωνικής συμπεριφοράς τους (σελ. 47 επ., 57 επ.). Με κάποια –ορθή κατ' αρχήν– επιφύλαξη απέναντι στην ακρίβεια κάθε στατιστικής έρευνας, αλλά και με αγάπη για τα αληθινά προβλήματα της ελληνικής νεολαίας, ο συγγραφέας καταλήγει, βάσει των καταγεγραμμένων στοιχείων, σε πολύτιμα σχετικά συμπεράσματα: διάχυτη δυσπιστία και απογοήτευση των νέων απέναντι στην πολιτική ζωή αλλά και το γενικότερο ευδαιμονιστικό κλίμα της εποχής, απόδοση προτεραιότητας σε ατομικές κυρίως επιδιώξεις αλλά και έμφαση στη σημασία της μόρφωσης και της διάπλασης χαρακτήρα, εσωστρέφεια, τάση απόσυρσης και ανασφάλεια για το μέλλον και από την άλλη δισταγμός για την ανάληψη πρωτοβουλιών προώθησης υψηλών, μεταύλιστικών αξιών (σελ. 63).

Στην αμέσως επόμενη –τρίτη– ενότητα της μονογραφίας του ο *Νέστωρ Κουράκης* επιστημονικά και περιγράφει τα επιμέρους φαινόμενα δυσλειτουργίας των κοινωνικοπολιτισμικών θεσμών στην Ελλάδα (σελ. 65 επ.) και ειδικότερα:

α) Τα σχετιζόμενα με τον θεσμό της οικογένειας προβλήματα καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από το φαινόμενο της ριζικής μεταλλαγής του θεσμού αυτού στις μέρες μας καθώς και τη συνακόλουθη ανάδειξη μιας νέας μορφής γονεϊκού προτύπου για τους νέους. Άμεση συνέπεια αυτού εμφανίζεται η αναδιάταξη των υποχρεώσεων και της ταυτότητας των σκοπών των ατόμων μέσα στη σύγχρονη οικογένεια, το –σε μεγάλο βαθμό– έλλειμμα ουσιαστικής επικοινωνίας γονέων και παιδιών, η υπερκατανάλωση υλικών αγαθών, το υπερφορτωμένο καθημερινό πρόγραμμα των νέων, κάποια προβλήματα ενδοοικογενειακής βίας κ.λπ. (σελ. 65 επ.).

β) Ανάλογα προβλήματα αναδεικνύονται και σε σχέση με τα ζητήματα δυσλειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος στις μέρες μας. Παρά τις περί του αντιθέτου συχνές επίσημες διακηρύξεις και μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες, ο συγγραφέας υπογραμμίζει τον αναχρονιστικό, μηχανιστικό και, κατά βάση, ακόμη ανελεύθερο χαρακτήρα ενός εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο δυσαρεστεί και εγκλωβίζει τον μαθητή μέσα σε ένα κλίμα αγχώδους ανταγωνισμού, μηχανιστικής μάθησης και αποστήθισης και τον υποβάλλει σε μία δοκιμασία διαρκούς και εξοντωτικής προετοιμασίας για μία πανεπιστημιακή προοπτική σπουδών (σελ. 77 επ.).

γ) Το ζήτημα των δυσλειτουργιών που απορρέουν από τον θεσμό της εργασίας στην Ελλάδα συνδέεται επίσης άρρηκτα με σειρά οξυτάτων προσωπικών και κοινωνικών προβλημάτων για τους σύγχρονους νέους. Ο συγγραφέας επικεντρώνει εδώ την προσοχή του στο ιδιαίτερα επώδυνο σήμερα για τη νεολαία πρόβλημα της ανεργίας και σκιαγραφεί τον αντίκτυπό του, καθοριζόμενο ως κλονισμό της εμπιστοσύνης του νέου απέναντι σε μία κοινωνία, ανίκανη να του εξασφαλίσει τις απαραίτητες ευκαιρίες απασχόλησης, με άμεσο επακόλουθο την έξαρση φαινομένων πολιτικής ανυπακοής (civil disobedience), κοινωνικής εναντίωσης και συχνά παραβατικής νεανικής συμπεριφοράς (σελ. 99 επ.).

Στην επόμενη –τέταρτη– μεγάλη ενότητα της εργασίας του ο *Νέστωρ Κουράκης* παρουσιάζει κατά τρόπο, νομίζω, υποδειγματικό μία ανάγλυφη εικόνα της νεανικής παραβατικότητας στη σύγχρονη Ελλάδα (σελ. 111 επ.). Βασισμένος σε αλληλέγγυες και διασταυρούμενες διαχρονικές στατιστικές έρευνες, ο συγγραφέας εστιάζει εδώ την προσοχή του σε τρεις βασικές κατηγορίες αδικημάτων νεανικής παραβατικότητας: σωματικές βλάβες, αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας και παράβασεις ειδικών ποινικών νόμων (και κυρίως τροχαίες παραβάσεις, σελ. 113 επ.). Με τη βοήθεια παραστατικών συμβολικών πινάκων ανατέμνει έγκυρα την πορεία της εφηβικής παραβατικότητας κατά τα έτη 1983-1996, για να καταλήξει στο συμπέρασμα μιας μικρής αυξητικής τάσης και κυρίως στο ανησυχητικό στατιστικό αξιόλογο μιας σταθερής ανοδικής τάσης συμμετοχής του εραθμού ανηλίκων στη συνολική εγκληματικότητα της χώρας (σελ.

2. Τούτο, κυρίως στο έργο του: *The Crime Problem*, 1967. Βλ. για το θέμα και την εκτενή βιβλιογραφία που παρουσιάζει στο ως άνω έργο του ο *N. Κουράκης*: σελ. 19, υποσ. 6· περαιτέρω σχετικά *I. Φαρσέδακη*, *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, 1996, σελ. 109 και υποσ. 241 και *A. Χαΐδου*, *Θεωρητική Εγκληματολογία*, 1996, σελ. 206 επ.

125 επ.). Ορθώς πάντως και στο σημείο αυτό ο συγγραφέας επισημειώνει εκ νέου το γεγονός της σχετικότητας όλων των δημοσιευμένων στατιστικών στοιχείων, τα οποία άλλωστε και συχνά καθορίζονται από πλήθος εξωγενών και αστάθμητων παραγόντων: λ.χ. βαθμός προθυμίας των θυμάτων να καταγγείλουν τις σε βάρος τους αξιόποινες πράξεις, οι τυχόν αλλαγές στο νομοθετικό καθεστώς, δηλαδή ενδεχόμενη απεγκληματοποίηση, το εκάστοτε υφιστάμενο κοινωνικό κλίμα έναντι του εγκλήματος, ο βαθμός κινητοποίησης, αποτελεσματικότητας και επιλεκτικότητας των διοικητικών αρχών κ.λπ. (σελ. 125, 133).

Ειδική διαχρονική στατιστική έρευνα παρουσιάζει στη συνέχεια της μελέτης του ο συγγραφέας για τα διάφορα σοβαρά αδικήματα βίας των εφήβων, κατά τα έτη 1984-1996, και συγκεκριμένα για τα ακόλουθα: ανθρωποκτονία εκ προθέσεως, σωματική βλάβη εκ προθέσεως, βιασμό και ληστεία (σελ. 133 επ.). Με την αναγκαία περίσκεψη και εδώ για την αληθή αντιστοιχία μεταξύ πραγματικής παραβατικότητας και επισήμων στατιστικών δεδομένων, ο *Νέστωρ Κουράκης* εξαίρει το συμπέρασμα, ότι η διαχρονική εικόνα δεν παρουσιάζει σε γενικές γραμμές κάποια εμφανή τάση αυξητικού ή φθίνοντος χαρακτήρος και σε κάθε περίπτωση τονίζει το γεγονός, ότι η μέχρι στιγμής βαρεία εφηβική παραβατικότητα κινείται πάντως στη χώρα μας σε σταθερά χαμηλά επίπεδα (σελ. 149).

Τέλος, ιδιαίτερη έμφαση –και ορθώς, λόγω του σημαντικού κοινωνικού κινδύνου που εμπεριέχουν– δίδεται από τον συγγραφέα στη διαχρονική εικόνα, κατά τα έτη 1984-1996, για τα αδικήματα «απόσυρσης» και «αναχωρητισμού» (κατά Μerton), αυτά δηλαδή που κυρίως εκφράζονται ως εγκλήματα περι τα ναρκωτικά (σελ. 149 επ.). Το άκρως ανησυχητικό συμπέρασμα των ερευνών αυτών έγκειται βέβαια στη διαπίστωση μιας σαφώς αυξητικής τάσης για διάπραξη αδικημάτων της νομοθεσίας περί ναρκωτικών, με ό,τι δυσμενές αυτό συνεπάγεται δυστυχώς για την ευρύτερη κοινωνική προοπτική πολλών πλέον νέων ανθρώπων στη χώρα μας (σελ. 161).

Τα τελικά συμπεράσματα, τα οποία ανακύπτουν από όλες τις ανωτέρω επιμέρους αναπτύξεις του συγγραφέως, παρουσιάζονται στην τελευταία –πέμπτη– ενότητα της μονογραφίας (σελ. 163 επ.). Ένα βασικό και αρκετά ενθαρρυντικό, πράγματι, συμπέρασμα της εργασίας συνίσταται στη διαπίστωση, ότι η νεανική παραβατικότητα στην Ελλάδα, παρά κάποιες ενδείξεις αυξητικής τάσεως, διατηρείται σε ελεγχόμενα όρια (σελ. 165). Δυσμενή εξαίρεση αποτελεί εδώ ωστόσο η ανησυχητική έξαρση των εγκλημάτων περι τα ναρκωτικά, με άμεσο μάλιστα αποτέλεσμα

μία σαφώς παρατηρούμενη θετική συσχέτιση μεταξύ της χρήσεως τοξικών ουσιών και των εγκλημάτων βίας (σελ. 169 επ.).

Ο συγγραφέας κλείνει τη μελέτη του με μία εντυπωσιακή επισήμανση, ότι δηλαδή περισσότερο ίσως και από την ερμηνεία που προσφέρουν οι διάφορες εγκληματολογικές θεωρίες της αλλοδαπής (για ανομία, υποπολιτισμό της βίας, διαφοροποιητικές κοινωνικές συναναστροφές, διαφορετικές ευκαιρίες κ.λπ.) το πρόβλημα της νεανικής παραβατικότητας στην Ελλάδα συνδέεται άρρηκτα και σε πολύ μεγάλο βαθμό με το φαινόμενο της βαθειάς κρίσης αξιών και της δυσλειτουργίας των βασικών κοινωνικοπολιτικών θεσμών στη χώρα μας (σελ. 179).³

Η ανωτέρω μελέτη συνιστά μία πολύ πυκνή και βαθειά αναλυτική προσέγγιση του υπό έρευνα θέματος. Στις αρετές του έργου προστίθεται η πολύ καλή απόδοση της μελέτης και στην αγγλική γλώσσα –η επιστημονική αυτή σειρά καθιερώθηκε να δημοσιεύεται στα ελληνικά και σε κάποια άλλη από τις βασικές γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης– γεγονός που ευνοεί την πρόσβαση στο έργο εκ μέρους της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας.

Θα ήθελα να κλείσω με μία επισήμανση. Έχω την αίσθηση ότι ένα τόσο περιεκτικό σε αναλύσεις και συμπεράσματα πόνημα δεν θα μπορούσε να γραφεί με επιτυχία παρά μόνον από κάποιον, ο οποίος, όπως ο *Νέστωρ Κουράκης*, όχι μόνον κινείται με πλήρη άνεση στον ορίζοντα των σύγχρονων θεωριών αντεγκληματικής πολιτικής, αλλά και με ιδιαίτερα επιστημονική και ατομική ευαισθησία παρακολουθεί τους κραδαλισμούς και τα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας στις μέρες μας.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΑΤΟΣ
Δ.Ν. - ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

3. Το πρόβλημα της κρίσης αξιών σε σχέση με φαινόμενα θεσμικής δυσλειτουργίας τίθεται πλέον συχνά τον τελευταίο καιρό στην επιστημονική κοινότητα της χώρας μας· βλ. εκτενώς σχετικά *Ι. Λαμπίρη-Δημάκη*, Η αποσαφήνιση της έννοιας της κρίσης και ο ροιμός του Ιπποκράτη, στο: *της ίδιας*, Η έννοια της κρίσης και άλλα δοκίμια Κοινωνιολογίας, 1989, σελ. 5 επ., 7 επ., 19 επ.· επίσης *Ν. Καλτσόγια-Τουρναβίτη*, Κρίση Εποχής-Κρίση Θεσμών-Κρίση Κράτους, στο έργο: *Σύμμεκτα* προς τιμήν Φαίδωνος Θ. Βεγλερή, 1988, σελ. 393 επ.· *Ν. Δημητράτου*, Κρίση αξιών και κρίση του ποινικού συστήματος, ΝοΒ 44 (1996), σελ. 944 επ.· για το όλο θέμα βλ. παρουσίαση εκτενούς βιβλιογραφίας από τον *Ν. Κουράκη* στο εδώ παρουσιαζόμενο έργο του, σελ. 163-165, υποσ. 99.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

† ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ (1907-1999)

Προσέκει υστάτος χαιρετισμός τιμής προς τον εκδημήσαντα Ευστάθιο Μπλέτσα, επίτιμον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου.

Υπήρξε γόνος επιφανούς οικογενείας της Ιεράς Πόλεως του Μεσολογγίου. Και, από νεαρής ηλικίας επιμελής, έτυχε καλής γενικής παιδείας και άρτιας νομικής μορφώσεως. Μετά ζήλου επέλεξε να σταδιοδρομήσει στον Δικαστικό Κλάδο, όπου και διακρίθηκε ασκών τα καθήκοντά του «εν πνεύματι και αληθεία». Κανονικώς και κατ' απόλυτον εκλογήν προαγόμενος συντόμως, αναδείχθηκε σε Αρεοπαγίτη.

Κατά την Μεταπολίτευση του 1974 επαξιώτατα επελέγη ως Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου. Η παρουσία του στην κορυφαία αυτή δικαστική θέση απεδείχθη πολυμερώς επιτυχής. Κατά την κρίσιμη περίοδο συχνά της εθολούτο η ατιμωσία, όταν –εξ αντιδράσεως προς το προηγούμενο Δικτατορικό καθεστώς– επλεόναζεν ο λόγος περι δικαιωμάτων και υστερούσεν ο

λόγος περι υποχρεώσεων. Ο *Ευστάθιος Μπλέτσα* μετά παρηγορίας υπεστήριζε την αλήθεια ότι μόνον η συνάρθρωση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων συνιστά το ασφαλές θεμέλιο της ευνομούμενης Πολιτείας. Και σε ορισμένες ποινικές υποθέσεις, που επρόκειτο να κριθούν στον Άρειο Πάγο, οι τότε ποικιλώνυμοι φανατισμοί παρουσίαζαν νομικώς άτοπες εκδοχές ως επιστημονικώς ενδεδειγμένες. Αλλ' ο ευσυνειδήτος Εισαγγελέας, προσηλωμένος στο καθήκον, πάντοτε υπεστήριζε προτάσεις ορθές και εποικοδομητικές του κύρους του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

Όταν απεχώρησεν εκ της Υπηρεσίας εδημοσίευσε πολυσέλιδο βιβλίο με τον τίτλο «Η Ελληνική Δικαιοσύνη». Με κριτική διάθεση εσχολίασε την συμπεριφορά –λόγους και έργα– ορισμένων πολιτικών προσώπων και δικαστικών λειτουργών. Το ενδιαφέρον του εκινείτο ζωηρόν, έως της τελευταίας του, προς μίαν ιδανική λειτουργία της Ελληνικής Δικαιοσύνης.

Η ψυχή του ας αναπαύεται «εν σκηναίς δικαίων».

ΣΠΥΡ. ΚΑΝΙΝΙΑΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ*

• **Βαθιώτη, Κωνσταντίνου Ι.:** Απαγόρευση αναδρομής και αντικειμενικός καταλογισμός. Κατανομή ποινικής ευθύνης επί απώδους συμβολής περισσότερων στο εγκληματικό αποτέλεσμα, Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας (σειρά: Ποινικά Χρονικά - Μελέτες, τ. 4) 1999, σελ. XVIII, 307 με ευρετήρια όρων, ονομάτων και αποφάσεων.

Η εν λόγω πραγματεία αποδίδει κατά το μέγιστο αυτής μέρους την διδακτορική διατριβή του συγγραφέα, στην οποία αξιοποιούνται ευρέως (και, κατά την γνώμη μου, εν πολλοίς επιτυχώς) τα διδάγματα της θεωρίας περί αντικειμενικού καταλογισμού στο ειδικότερο δογματικό ζήτημα της επιλύσεως προβλημάτων απόπτωσης επί συμβολής περισσότερων δραστών στην επέλευση του εγκληματικού αποτελέσματος.

• **Βαφειάδου, Παναγιώτας Β.:** Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας. Θεωρία - Νομολογία - Υποδείγματα, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη (σειρά: Βασική Νομική Βιβλιοθήκη. Ποινικό Δίκαιο τ. 302) 1999, σελ. 859.

Το έργο κυκλοφόρησε μετά τον Ν. 2696/1999 και περιλαμβάνει κατ' άρθρον ερμηνεία του νέου Κ.Ο.Κ., βιβλιογραφία και σχετικές διατάξεις, πλήρως ταξινομημένη κατά ενότητες νομολογία, αντιπροσωπευτικά υποδείγματα δικογράφων, παράρτημα νομοθεσίας για το point-system και αλφαβητικά ευρετήρια.

• **Γεωργακόπουλου Λεωνίδα / Λεκέα Σωκράτη** (με τη συνεργασία του Θεόδωρου Στίγκα): Ειδικό Αστικό Νόμοι. Γενικές Αρχές, Ενοχικό Δίκαιο, Εμπράγματο Δίκαιο, Κληρονομικό Δίκαιο, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη (σειρά: Κώδικες Νομικής Βιβλιοθήκης VI) 1999, σελ. 1184.

Πρόκειται για μια πρωτότυπη στην σύλληψή της συστηματική κατάταξη σε ενιαίο χρηστικό έργο των βασικότερων νομοθετημάτων του Αστικού Δικαίου, που παρουσιάζονται κατανεμημένα σε αντιστοιχία με την ύλη των βιβλίων του Αστικού Κώδικα.

• **Δαλακούρα, Θεοχάρη Ι.:** Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι. Θεωρητικά πρότερα και νομολογικά ύστερα, Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ. 440.

Θεμελιώδες ποινικό-δικονομικό έργο που περιέχει ιστορική αναδρομή του θεσμικού πλαισίου, αναλυτική πραγμάτευση των ουσιαστικών (και των συχνά άδηλων) προϋποθέσεων επιβολής των περιοριστικών όρων και της προσωρινής κρατήσεως, όπως επίσης της σχέσεως μεταξύ των δύο αυτών μέτρων δικονομικού καταναγκασμού. Η θεωρητική πραγμάτευση ακολουθείται από μια πρωτότυπη και εκτεταμένη εμπειρική έρευνα, στην οποία παρουσιάζεται η σχετική με το θέμα νομολογία του Εφετείου Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης κατά την χρονική περίοδο των ετών 1982-1994.

• **Digesta.** Επιστημονικό περιοδικό του Τμήματος Νομικής του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, επιμέλεια: **Κωνσταντίνος Παναγόπουλος**, Επίκουρος καθηγητής του Αστικού Δικαίου, τεύχος 1ο, χειμερινό εξάμηνο 1998-1999, σελ. III, 133.

Στα πανεπιστημιακά νομικά περιοδικά της χώρας μας προστέθηκε πρόσφατα η Digesta. Πρόκειται για μια φιλόδοξη προσπάθεια να προωθηθεί η μη ιδιαίτερα διαδεδομένη στην χώρα μας νομική αρθρογραφία διδακτικού χαρακτήρα, ενώ ταυτόχρονα παρέχεται μια έπαλη στους νέους νομικούς να δοκιμάσουν την χαρά αλλά και την ευθύνη της δημοσιευμένης εργασίας. Στους συναδέλφους του Δημοκριτείου εκφράζουμε τα συγχαρητήριά μας για την πρωτοβουλία τους και ευχόμεθα κάθε επιτυχία στο περιοδικό τους.

• **Καραγιάννη, Κωνσταντίνου Γ.:** Η υπαναχώρηση των συμμετόχων επί αποπείρας, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 1999, σελ. 159.

Η μελέτη αυτή αποτελεί την μοναδική επί του θέματος

πραγματεία στην ελληνική βιβλιογραφία, στηρίζεται δε στην διπλωματική εργασία που υπέβαλε ο συγγραφέας κατά την διάρκεια της φοίτησής του στον Κύκλο Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τομέα Ποινικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η δογματική δυσχέρεια του θέματος, η εκτεταμένη πραγμάτευση των θέσεων της γερμανικής θεωρίας και νομολογίας και η αντιπαράθεση του συγγραφέα με τα καθ' ημάς ισχύοντα φέρουν την μελέτη πολύ κοντά προς το επιστημονικό επίπεδο των διδακτορικών διατριβών.

• **Κουράκη, Νέστορος Ε.:** Έφηβοι παραβάτες και κοινωνία. Θεμελιώδεις αξίες, θεσμοί και νεανική παραβατικότητα στην Ελλάδα - Κομοτηνή: Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα (σειρά: Ευρωπαϊκές Μελέτες Νομικής Επιστήμης, τ. 1) 1999 σελ. 183.

Πρόκειται για μια ιδιαίτερα επιμελημένη από εκδοτική άποψη νέα επιστημονική σειρά, που διευθύνεται από τους καθηγητές Π. Δαγτόγλου, Ν. Κουράκη και Μ. Σταθόπουλου. Στην (δίγλωσση) αυτή σειρά θα δημοσιεύονται αυτοτελείς μονογραφίες της συνόλου Νομικής Επιστήμης στην Ελληνική και σε μίαν από τις βασικές γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να αρθούν, ή έστω να αμβλυνθούν, τα ορισμένες φορές απαγορευτικά για την κατανόηση αλλοδαπών δικασκών θεσμών γλωσσικά εμπόδια. Την σειρά "εγκαινιάζει" η προμνημονευθείσα μελέτη του καθηγητή Νέστορος Κουράκη, στην οποία σε επίπεδο μεν Θεωρητικής Εγκληματολογίας προτείνεται μια συνθετική προσέγγιση της παραβατικότητας των ανηλίκων, ενώ σε επίπεδο Εφημεροσμένης Εγκληματολογίας επιχειρείται η αξιολόγηση των διαθέσιμων στοιχείων για την καταγεγραμμένη στην χώρα μας παραβατικότητα των ανηλίκων "ώστε να προκύψουν [όπως σημειώνει ο συγγραφέας] κάποια πρώτα συμπεράσματα για τη σχέση της παραβατικότητας αυτής με το αξιακό και θεσμικό πλαίσιο της σύγχρονης Ελλάδας".

• **Πιτσελά, Αγγελικής:** Δίκαιο ανηλίκων, 2η έκδοση, Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σάκκουλα (σειρά: Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής Διεθνή και Ξένα, τ. Β') 1999, σελ. 498.

Πρόκειται για μια συλλογή από βασικά κείμενα του Δικαίου Ανηλίκων, η οποία στην παρούσα έκδοση έχει βελτιωθεί και εκσυγχρονιστεί. Το βασικό προτέρημα του βιβλίου έγκειται στον συνοπτικό σχολιασμό των κειμένων της συλλογής και στην παράθεση πλούσιας βιβλιογραφίας.

• **Συμεωνίδη, Δημητρίου Γ.:** Το ανασταλτικό αποτέλεσμα της έφεσης και της αναίρεσης κατά αποφάσεων στην ποινική δίκη, Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα (σειρά: Μελέτες Εργαστηρίου Ποινικού και Ποινικού Δικονομικού Δικαίου Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Θράκης, τ. 6) 1999, σελ. 470.

Η θεωρητική ενασχόληση με ζητήματα της Ποινικής Δικονομίας έχει εμπλουτισθεί τα τελευταία χρόνια στην χώρα μας με υψηλού επιστημονικού επιπέδου διδακτορικές διατριβές. Η παρούσα, που εντάσσεται χωρίς δυσκολία σε αυτές, έχει ως αντικείμενό της το ανασταλτικό αποτέλεσμα της έφεσης και της αναίρεσεως και την πολύπαθη και ανολοκλήρωτη πορεία του στην ελληνική έννομη τάξη.

• **Χαρανά, Νεκταρίας Σ.:** Απάτη με αθέμιτη παρασώπηση γεγονότων, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα (σειρά Ποινικά, τ. 58) 1999, σελ. 137.

Άλλη μία μελέτη που έχει ως αφετηρία της την διπλωματική εργασία της συγγραφέως κατά την φοίτησή της στον Κύκλο Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τομέα Ποινικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η συγγραφέως, μολονότι έχει συνειδηση των περιορισμών ενώπιον των οποίων βρέθηκε αντιμετώπιση ως εκ του αρχικού προορισμού της εργασίας της, θίγει παρόλα αυτά τις αρχικότερες γνωσιοθεωρητικές, δογματικές και νομολογικές πιυχές του θέματός της, ενώ λαμβάνει πάντοτε υπόψιν της και την σχετική γερμανική θεωρία και νομολογία.

* Η παρούσα βιβλιογραφική ενημέρωση περιλαμβάνει μόνον όσα βιβλία και λοιπά δημοσιεύματα αποστέλλουν συγγραφείς ή εκδοτικοί οίκοι στην σύνταξη του περιοδικού.